

Streszczenie popularnonaukowe projektu

Celem projektu jest zrekonstruowanie sieci zależności – obejmującej relacje polityczne, struktury społeczne oraz zakres wpływów magnaterii w Rzeczypospolitej w pierwszej połowie XVIII z wykorzystaniem badań metodą complex network. Ideą jest oparcie badań o analizę koherentnego przykładu, pozwalającego prześledzić kompleksowo sposób konstruowania sieci patronacko-klientalnej, budowania relacji politycznych, redefiniowania relacji społecznych oraz otwierania ścieżki awansów dla politycznych sojuszników. Jako podstawa badawcza wykorzystany zostanie spór o przejęcie ordynacji ostrogskiej – jednego z największych prywatnych majątków w dawnej Rzeczypospolitej.

Ordynacja ostrogska, założona przez Janusza Ostrogskiego na początku XVII wieku miała w intencji mocodawcy zabezpieczyć ogromny majątek przed rozdrobnieniem pomiędzy kolejnych spadkobierców. Ustanowiona w ten sposób struktura przez wieki stanowiła wyraz prestiżu, ale i symbol zobowiązań podjętych wówczas wobec Rzeczypospolitej (choćby w postaci konieczności wspomagania obronności kraju). Kolejni ordynaci, mający w zamierzeniu fundatora kontynuować to szczególne przedsięwzięcie, bardzo różnie jednak postrzegali zarówno swoją rolę, jak i zakres praw do dysponowania majątkiem ordynackim. Co więcej – założenia poczynione w akcie fundacyjnym miały zagwarantować możliwie długie utrzymanie majątku przy rodzinie Ostrogskich lub ich najbliższych krewnych. Wykluczenie możliwości przejęcia majątku przez kobiety, a także zagwarantowanie, aby w wypadku śmierci naturalnych męskich sukcesorów ordynacja przeszła w ręce kawalerów maltańskich, miało zagwarantować długie trwanie całego systemu.

Wiek osiemnasty przyniósł całkowitą redefinicję rozumienia tego kto i na jakich zasadach może być uznawany za ordynata ostrogskiego. Zagadnienia te nie były do tej pory podejmowane przez badaczy, choć ich analiza stanowi fundamentalny wkład nie tylko w poznanie samych okoliczności przekazania ordynacji w ręce rodziny Sanguszków, ale też dostrzeżenie znaczenia walki o ten szczególny majątek w kontekście badań procesem politycznego rozkładu Rzeczypospolitej w osiemnastym stuleciu. Proces ten zostanie jednak ujęty znacznie szerzej niż tylko w kontekście coraz bardziej zaogniającej się walki magnackich facji. Analiza politycznej walki o przejęcie ordynacji stanowi doskonały roli wpływów, pieniędzy, klientów i prywatnych interesów w rozstrzyganiu o sprawach natury państwowej. Wykorzystując postępującą dysfunkcyjność sejmu, a także przekupność interesownych przedstawicieli stanu szlacheckiego wprowadzono nowe rozwiązania o charakterze prawnym i majątkowym, pozwalające legitymizować przekazanie ordynacji Sanguszkom. Szczegółowa analiza procesu przejęcia majątku stanowi ważny element w badaniach nad zakresem magnackich wpływów, pozycją i znaczeniem królewskich decyzji, a także sposobem rozgrywania lokalnych sejmików i samego sejmu.

Wykorzystanie zachowanych, niezanalizowanych dotąd źródeł rękopiśmiennych pozwoli na przeprowadzenie nowatorskich badań nad sposobami kreowania sieci poparcia politycznego i akumulacji kapitału społecznego oraz utworzenie platformy cyfrowej pozwalającej na wizualizację sposobu budowania sieci relacji politycznych i społecznych w dynamicznym ujęciu czasowym. Istotą jest ustalenie czy obserwowane w pierwszej połowie XVIII wieku w Rzeczypospolitej mechanizmy funkcjonowania sieci poparcia politycznego i akumulacji kapitału społecznego miały przełożenie na postępującą dysfunkcję państwa, a w konsekwencji jego upadek pod koniec wieku XVIII. Jeżeli takie czynniki możliwe są do uchwycenia, istotne będzie zdefiniowanie elementów szczególnie dysfunkcyjnych dla funkcjonowania państwa.